Tarkastusvaliokunnalle

Tarkastusvaliokunta on pyytänyt arviota hallituksen vuosikertomukseen sisältyvän kannanoton toteutumisesta. Kysymyksessä on eduskunnan budjettivaltaa koskevaan mietintöön (TrVM 9/2017 vp) sisältynyt kannanottokohta, jossa edellytettiin, että hallituksen tulee esittää talousarvioesityksessä perustelut, mikäli eduskunnan edelliseen talousarvioon esittämiä pysyviksi tarkoitettuja määrärahalisäyksiä ei ole sisällytetty seuraavan vuoden talousarvioesitykseen.

Pyydettynä arviona esitän seuraavaa.

Tarkastusvaliokunnan em. mietintö valmistui vuoden 2017 lopulla, joten sen jälkeen hallitus on antanut kaksi talousarvioesitystä. Näihin ei sisälly erillisiä perusteluja siitä, onko joku eduskunnan tekemä määrärahalisäys poistettu talousarvioesityksestä. Toisaalta eduskunta ei yleensä erikseen mainitse, onko joku lisäys tarkoitettu pysyväksi.

Kuten valtiovarainministeriö on hallituksen vuosikertomuksessa todennut, eduskunnan päättämät määrärahalisäykset käsitellään budjettiesityksessä yleensä kertaluonteisina, mikäli pysyvyydestä ei ole erikseen mainittu. Talousarvioesityksessä momentin selvitysosaan sisältyy tieto siitä, mitkä seikat on otettu huomioon kyseisen momentin määrärahamitoituksessa. Eduskunnan tekemien muutosten poistaminen todetaan maininnalla ”Kertaluonteisen lisäyksen poisto”.

Vuosien varrella on ollut monia kohteita, joihin eduskunta on osoittanut lisäyksiä useina vuosina peräkkäin. Näistä osa on ollut sellaisia lisäyksiä, jotka on joka kerran tarkoitettu kertaluonteisiksi, vaikka ovat sitten jatkuneetkin useamman vuoden (esim. joku ylimenovaihe). Mukana on myös sellaisia lisäyksiä, jotka ovat heti/myöhemmin muuttuneet pysyviksi, mutta myös sellaisia, jotka ovat toistuvasti jääneet pois seuraavan vuoden talousarvioesityksestä. Toisinaan eduskunta on lisännyt määrärahaa, vaikka hallitus olisi jo ottanut huomioon eduskunnan edellisenä vuonna tekemän lisäyksen.

Esim. viime vaalikauden aikana esillä olleet jatkuvia lisäresursseja tarvinneet kohteet ja toiminnot ovat kuitenkin pääsääntöisesti korjaantuneet. Suuremmissa määrärahakysymyksissä valiokunta on esittänyt mietinnössään erillisen lausuman hyväksymistä. Tällöin asia nousee selkeämmin poliittiseen keskusteluun ja kehysriiheen arvioitavaksi (esim. veteraanit).

Käytännössä seuraavan budjettivuoden määrärahoista päätetään keväällä julkisen talouden suunnitelmassa, jolloin päätetään, pysyvätkö määrärahat vaalikauden alussa sovitun kehyksen mukaisina. Jos asia ei siinä vaiheessa nouse esille, määräraha jää pois myös talousarvioesityksestä. Julkisen talouden suunnitelma on kuitenkin niin yleispiirteinen, ettei tällaisen selvityksen sisällyttäminen kehyspäätökseen ole tarkoituksenmukaista.

Selvityksen sisällyttäminen esim. momentin selvitysosaan voi kuitenkin vaikuttaa momentin muuhun sisältöön nähden irralliselta. On myös kiinnitettävä huomiota siihen, että aina ei ole yksiselitteisesti todettavissa, onko eduskunnan tekemä lisäys otettu huomioon vai poistettu. Seuraavan vuoden talousarviossa pääluokkien, lukujen ja momenttien rakenne ja käyttötarkoitus saattavat nimittäin muuttua. Jonkun toiminnon rahoitus on myös voitu siirtää toiseen pääluokkaan ja yhdistää siellä johonkin toiseen toimintaan tai jakaa useammalle momentille.

On selvää, että eduskunnan on saatava tieto siitä, miksi jotain pysyvää korotusta ei ole otettu seuraavan vuoden talousarvioesityksessä huomioon. Valtiovarainvaliokunta on aina saanut haluamansa tiedot valtiovarain- sekä muilta ministeriöiltä.

Jatkossa on myös hyvä arvioida, miten valtiovarainvaliokunnan mietintöön tulisi kirjata ne määrärahalisäykset, jotka on nimenomaan tarkoitettu pysyviksi. Kehykseen sisältyvien menojen lisäykset saattavat johtaa myös siihen, että menoja on jossakin toisessa kohdassa vähennettävä.

19.11.2019

Hellevi Ikävalko
Valiokuntaneuvos
Valtiovarainvaliokunta